II. PILIAKALNIAI IR GELEŽIES AMŽIAUS GYVENVIETĖS

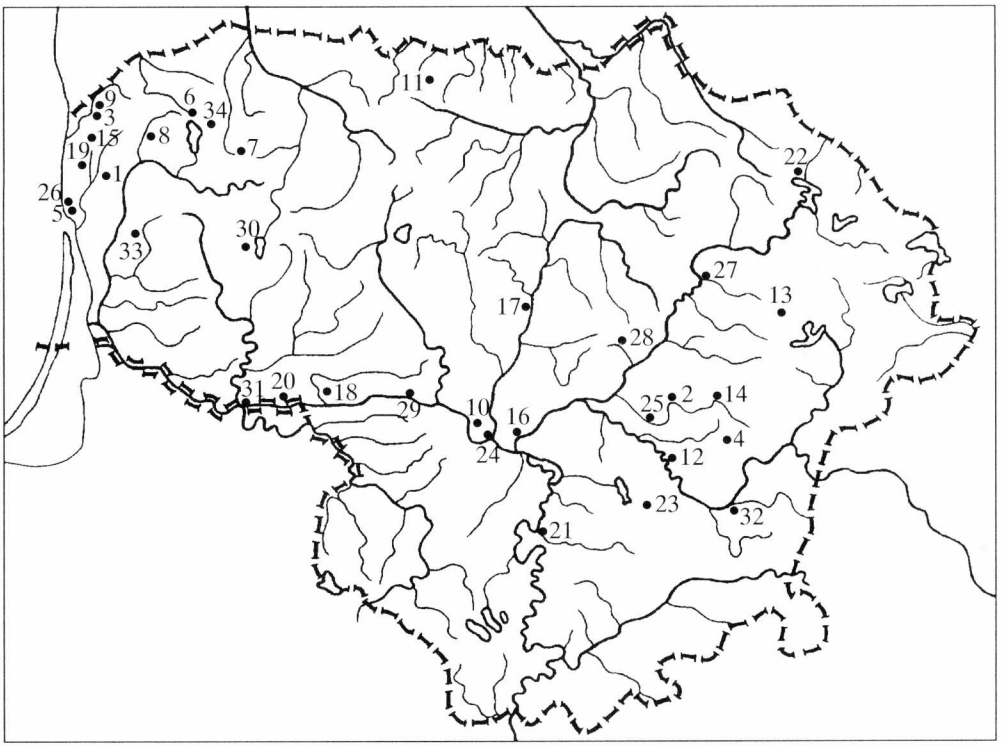

6 pav. Piliakalniai ir geležies amžiaus gyvenvietės:
Fig. 6. Hill-forts and settlements of the Iron Age:

1 – Anduliai, 2 – Bartkūnai, 3 – Benaičiai (žr. I), 4 – Bernotai, 5 – Dargužiai, 6 – Dovainiai (žr. IV), 7 – Džiuginėnai, 8 – Imbarė, 9 – Įpiltis, 10 – Jaučakiai, 11 – Kalnelis, 12 – Kernavė, 13 – Kulionys, 14 – Laužiškis, 15 – Lazdininkai, 16 – Lentainiai, 17 – Lomeikiškiai, 18 – Meškininkai, 19 – Nagarba, 20 – Naudvaris (žr. IV), 21 – Pelekonys, 22 – Petrešiūnai, 23 – Pipiriškės, 24 – Raudondvaris, 25 – Raudonka, 26 – Romai, 27 – Šeimyniškėliai, 28 – Šinkūnai, 29 – Veliuona, 30 – Vembūtai, 31 – Vėžininkai, 32 – Vilnius (žr. VI), 33 – Vyskupiškiai, 34 – Žemaičių Kalvarija (žr. VIII).

PELEKONIŲ PILIAKALNIO PAPĖDĖS GYVENVIETĖ

Zenonas BAUBONIS, Vida KLIAUGAITĖ

Pelekonių piliakalnis (Prienų r.), buvęs Nemuno ir Juodijos upelio santakoje, šiuo metu yra beveik visiškai nuplautas Nemuno, išlikusi tik upės skalaujama šlaito dalis. Jis stovėjęs į R nuo minėtų upių santakos, 0,75 km nuo Pelekonių kaimo kapinių, 1,05 km ta pačia kryptimi nuo Pelekonių piliakalnio, vadinamo Pilike. Papėdės gyvenvietė buvusi į P nuo piliakalnio. Kad šalia piliakalnio liekanų galėjusi būti gyvenvietė, sužinota 1987 m., kai Panemunyje lankęsi turistai MMT perdavė 16 lauke surinktų keramikos šukių grublėtu bei lygiu paviršiumi. 1988 m. piliakalnio liekanas tyrinėjo bei jo aplinką žvalgė MMT archeologai (A. Merkevičius, G. Zabiela). Ištirtas 33,55 m^2 plotas, tačiau kultūrinio sluoksnio nerasta, tik piliakalnio gyvenvietės teritorijoje suartame sluoksnyje aptikta lipdytos keramikos grublėtu ir lygiu paviršiumi. Pagal ją papėdės gyvenvietė bei piliakalnio liekanos datuojamos I tūkst. antrąja puse. Vėlesni žvalgymai (2002 m., P. Tebelškis) naujų duomenų nepateikė.

Papėdės gyvenvietė išsidėsčiusi aukštumoje, esančioje į PR nuo piliakalnio liekanų. Piliakalnį nuo aukštumos skiria nedidelė pelkėta žemuma. Teritorija, kurioje 1988 m. buvo rastos šukės, ilgą laiką buvo ariama.

2003 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu buvo ištirtas 33,75 m^2 plotas. Iš viso iškasti 8 šurfai, keturiuose iš jų (šurfai 1, 2, 3 ir 4) aptiktas kultūrinis sluoksnis ar jo pėdsakų. Kultūrinis sluoksnis stipriai apnaikintas ariant dirvą, jo vidutinis storis – apie 20 cm, tačiau vietomis jis siekia net iki 1,1 m, o kai kur visiškai nuartas.

Šurfe 2 aptikta gyvenvietės statinių liekanų – 2 stulpavietės bei židinys. Stulpavietės įžemyje išsiskyrė pilku užpildu: pirmoji – 22x24 cm skersmens, pjūvyje pusiau apskrita, įgilinta tik 5 cm; antroji – 20x20 cm skersmens, pjūvyje taip pat pusiau apskrita, įgilinta 8 cm, joje aptiktas nedidelis, 12x6x8 cm dydžio akmuo. *Židinys* aptiktas iš karto po nestoru armens sluoksniu, kuris toje vietoje buvo gerokai degėsingesnis nei kitur: 24 cm gylyje nuo žemės paviršiaus po degėsiais gerai išsiskyrė apskrito, 116x110 cm skersmens, židinio kontūras. Pjūvyje jis netaisyklingos puslankio formos, siekia iki 22 cm gylio. Viršutiniame židinio užpildo sluoksnyje tarp degėsių rasta daug lipdytos keramikos. Iš viso surinkta 74 įvairaus dydžio keramikos fragmentų, iš kurių atrinkti 38. Tai puodų grublėtu, lygiu bei brūkšniuotu paviršiumi dalys, rasta viena šukė gludintu paviršiumi. Židinyje taip pat aptiktas apskaldytas titnago gabalas.

Laukai, kuriuose buvo tiriama šurfais, taip pat buvo iššvalgyti vizualiai bei naudojant metalo detektorių (iš viso apie 1 ha dydžio plotas). ŠR žvalgyto ploto pusėje iš armens surinkta 18 lipdytos grublėtu bei lygiu paviršiumi keramikos šukių, aptiktas ir retušuotas titnagas.

Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad papėdės gyvenvietė užima 100x90 m dydžio

teritoriją ir yra išsidėsčiusi aukštumos nuolydyje Nemuno ir Juodijos upių santakos link. Iš viso tyrinėtame plote bei žvalgant ariamą lauką surinkta per 130 įvairaus dydžio keramikos fragmentų, iš kurių atrinkti 69. Tai lipdytų puodų grublėtu, brūkšniuotu, lygiu paviršiumi šukės. Taip pat rasti 9 titnagai, iš jų 2 – skelčių dalys. Pagal keramiką papėdės gyvenvietę galima datuoti I tūkst. antru ketvirčiu–viduriu.

PELEKONYS HILL-FORT FOOT SETTLEMENT

In the territory of the Pelekonys hill-fort foot settlement and its surroundings the area of 33.75 m^2 was explored. In total the area of 1 ha was surveyed. 8 test pits in total were conducted, where in 4 of them the cultural layer or its features were detected. The cultural layer was heavily disturbed by ploughing. Its average thickness is approximately 20 cm, but in places it reaches even 1.1 m. More than 130 pottery fragments of different size were collected, where 69 of them were sorted out. These were sherds of handmade pots with rusticated, brushed, plain and burnished surface. Also 6 flints were found, 2 of them were fragments of blades. In test pit 2, structural remains such as two postholes and a hearth were found. It was established that the foot settlement occupies the territory of 100x90 m and it can be dated to the second quarter or the middle of the 1st millennium.

LAZDININKŲ (KALNALAUKIO) SENOVĖS GYVENVIETĖ

Donatas BUTKUS, Julius KANARSKAS

Senovės gyvenvietės kultūrinio sluoksnio liekanos aptiktos po Lazdininkų (Kalnalaukio) kapinyno (kultūros vertybė A 1708) II–III a. horizontu dar 1991 m. KM archeologinės ekspedicijos metu. 2003 m. buvo ištirta perkasoje 41 po kapinyno horizontu aptikta šio sluoksnio dalis.

Kultūrinio sluoksnio viršutinis sluoksnis sunaikintas ruošiant vietą II–III a. kapinynui bei vėliau perartas (žr. šio leidinio p. 112–113). Išlikusio apatinio sluoksnio storis siekia nuo 6–10 cm perkasos R dalyje iki 30 cm perkasos P dalyje, o ugniavietės vietoje – per 50 cm.

Kultūrinio sluoksnio viršutiniame (kapinyno) apnaikintame ir apatiniame horizontuose rasta pavienių šlako fragmentų ir degto molio gabaliukų. Perkasos P–PV dalyje apatiniame horizonte aptiktas nemažas kiekis stambesnių degto molio gabalų, o 45–50 cm gylyje čia ėmė ryškėti ugniavietės duobės 121 kontūras.

Pasiekus įžemį, perkasoje išryškėjo 6 stulpaviečių kontūrai. Stulpavietės buvo išsidėsčiusios dviem linijomis, lygiagrečiai viena kitai ŠR–PV kryptimi. R pusėje buvo 4 stulpavietės: 3 ovalo, pailgo ŠR–PV kryptimi, formos ir 1 apskrita (arčiausiai duobės 121). ŠV linijoje aptiktų 2 stulpaviečių kontūrai buvo ŠR–PV kryptimi pailgo stačiakampio užapvalintais kampais formos ir didesnių matmenų. Dar vienos apskrito kontūro stulpavietės liekanos aptiktos perkasos V pakraštyje.

Dauguma stulpaviečių užpiltos maišyta kultūrinio sluoksnio žeme, o vienos stulpavietės (117) užpildą sudarė geltonas smėlis. Šioje stulpavietėje stovėjusio stulpo šonas (PR pusės) buvęs sutvirtintas smulkiais akmenu-